

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2009 | Vol. 1 | No. 3 | ISSN 1803-8220

PEROTTINO, Michel. (2009). Vzpomínka na českou exilovou ‚sovětologii‘. *Acta Politologica*, Vol. 1, No. 3, s. 370-372. ISSN 1803-8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

Acta Politologica | Katedra politologie | Institut politologických studií | Fakulta sociálních věd |

Univerzita Karlova v Praze | U Kříže 8 | 158 00 Praha 5 – Jinonice

www.acpo.cz | acpo@fsv.cuni.cz | +420 251 080 214

Vzpomínka na českou exilovou „sovětologii“

Ve čtvrtek 3. prosince 2009 se ve francouzském společenskovědním středisku CEFRES (Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách) v Praze konala konference, jejíž účastníci se věnovali odkazu tří českých vědců, kteří dostali po svém odchodu do exilu možnost pracovat ve francouzském společenskovědním prostředí, především v CNRS. K bádání a odkazu sociologů Thomase Lowita (1929-1997) a Zdeňka Strmisky (1925-2009) a historika Karla Bartošky (1930-2004) se vrátili jejich francouzští kolegové Marie-Claude Maurel (ředitelka CEFRES), Jean-Charles Szurek a Georges Mink (oba z laboratoře Institut des sciences du politique, ISP-CNRS a Univerzity Paříž 10, Nanterre la Défense). Cílem konference bylo zejména připomenout přínos všech tří exulantů k pochopení principů fungování zemí tzv. reálného socialismu, ale stejně tak zmínit i jejich odkaz pro současnost a připomenout nutnost vracet se k jejich analýzám nejen kvůli pochopení minulosti, ale stejně tak i kvůli osvětlení současnosti a jejích problémů.

V českém prostředí je v současnosti zřejmě nejlépe známý Karel Bartošek. Jeho postavu a přínos nejen v době jeho pařížského exilu přiblížila ve svém vystoupení Marie-Claude Maurel, která zejména poukázala na jeho pozdní práce, především na publikace *Černá kniha komunismu* a *Zpráva o putování v komunistických archívech*, které obzvláště v české historiografii vzbudily zájem a často i rozruch. Práci a život Thomase Lowita přiblížil ředitel ISP Jean-Charles Szurek. U Lowita si nejen jeho současníci, ale i mladší generace cení mj. práci a analýz odborových organizací a vztahu k práci a pracujícím v zemích Východního bloku; Thomas Lowit se zajímal i o politickou moc a zaměřil se na analýzu vztahu státu a komunistické strany (za zmínku v této souvislosti nesporně stojí jeho článek o „polymorfni straně“¹). Vědeckou dráhu a přínos Zdeňka Strmisky připomněl účastníkům setkání především Georges Mink; čtenářům Sociologického časopisu jistě neunikl nekrolog Zdeňka Strmisky napsaný Miloslavem Petruskem (č. 2, 2009). Konference byla o to zajímavější, že všichni tři řečníci mluvili nejen o vědeckém přínosu českých autorů, ale přiblížili posluchačům i jejich životní dráhu a především své osobní vzpomínky na ně, protože s nimi

---

¹ Jedná se o článek *Le parti polymorphe en Europe de l'Est* publikovaný v *Revue française de science politique* v roce 1979 (č. 4-5, s. 969-974). Připomeňme i další z jeho děl, a to práci *Le syndicalisme de type soviétique*, Paříž: Arrmand Colin 1971, či článek *Y a-t-il des Etats en Europe de l'Est?* zveřejněný v *Revue française de sociologie* v roce 1979 (č. 2, s. 431-466).

měli všichni možnost se seznámit a pracovat. Díky této osobní rovině byla konference nesporně i živější, často až emocionální.

Konference přinesla symbolický hold všem třem exilovým výzkumným pracovníkům ve společenských vědách: každý ze jmenovaných měl zcela jinou životní dráhu. Jednalo se prakticky o tři rozdílné generace, ne sice věkově, jako spíše co se odjezdu do exilu týče, a tudíž i vztahu k tehdejšímu Československu.

Thomas Lowit odešel již krátce po válce, vystudoval ve Francii a analyzoval situaci v tehdejší Československu především zvenčí, a to pomocí nepřímých zdrojů a materiálů (obzvláště zajímavé jsou např. rozbor a analýza oficiálního tisku, ve kterém bylo možné vystopovat rozpor mezi teorií „reálného socialismu“ a reálným životem, co se pracovních vztahů, vztahu k práci, kritiku uvnitř podniků apod. týče). Tyto práce byly později doplněny výzkumy přímo na místě.

Zdeněk Strmiska a Karel Bartošek naopak mohli „těžit“ ve svých pracích i ze života v socialistickém Československu (první odešel na konci šedesátých let, druhý začátkem osmdesátých). Svou vědeckou dráhu zahájili již za tehdejšího režimu a oba se tedy podíleli na tehdejší vědeckém životě (ostatně oba byli po nějakou dobu členy KSČ), jejich práce byly známy ještě před odjezdem do zahraničí. Zdeněk Strmiska po svém odchodu pokračoval ve vědecké kariéře a výzkumu i v exilu; vysoce je hodnocen zejména přínos jeho práce o sociálních nerovnostech, kterou vydal společně s Pierrem Kendem.

Do práce Karla Bartošky se promítly především jeho životní zkušenosti (opozice, vězení, odluka od původní profese a nutnost se živit manuální prací). Poslední jeho práce mohou být rovněž chápány jako určitý důkaz toho, jak je minulost stále přítomná v současnosti a jak je vždy komplexní. Komplexnost je nakonec možná to, co by mohlo zůstat jako jeden ze dvou bodů, které si publikum konference odneslo: komplexnost tehdejších sociálních a politických jevů, systémů, praxí atd. Stejně tak tím může být i to, co si odnese čtenář prací Zdeňka Strmisky, a to plastičnost a proměny systémů, které český sociolog nazval „systémy sovětského typu“, naznačující, že přes jejich zdánlivou uniformitu byly mezi nimi značné rozdíly jak z časového, tak i z prostorového hlediska².

Druhým významným odkazem prosincové konference CEFRES je připomenutí důležitosti vědeckého pochopení tehdejších realit, bez kterého se jen stěží dá analyzovat a pochopit

---

² Bylo by určitě vhodné se vrátit k jeho analýzám, které vyšly v rámci pracovní skupiny Z. Mlynáře, a byly publikovány vydavatelstvím Index v Kolíně nad Rýnem.

proces transformace (obzvlášť při použití *path dependence*) a následně současný stav našich politických, sociálních a ekonomických systémů.

*Michel Perottino*³

---

³ Doc. PhDr. Michel Perottino, Ph.D. je pracovníkem CEFRES a přednáší na FSV UK v Praze. Kontakt: michel@cefres.cz.